

HØJESTERETS KENDELSE

afsagt onsdag den 16. september 2020

Sag BS-50233/2019-HJR
(1. afdeling)

A
(advokat Claus Bonnez, beskikket)

mod

Region Syddanmark
(advokat Christina Neugebauer)

I tidligere instanser er afsagt dom af Retten i Sønderborg den 12. april 2019 (BS-3267/2017-SON) og af Vestre Landsrets 14. afdeling den 21. juni 2019 (BS-19012/2019-VLR).

I påkendelsen har deltaget fem dommere: Thomas Rørdam, Poul Dahl Jensen, Michael Rekling, Hanne Schmidt og Jens Kruse Mikkelsen.

Sagen er behandlet skriftligt, jf. retsplejelovens § 387.

Påstande

Appellanten, A, har nedlagt påstand om, at sagen hjemvises til landsretten til realitetsbehandling.

Indstævnte, Region Syddanmark, har påstået stadfæstelse.

Sagsfremstilling

Den 4. oktober 2017 blev A tvangsindlagt, jf. psykiatrilovens § 5, nr. 1. A indbragte afgørelsen om tvangsindlæggelse for Retten i Sønderborg i medfør af reglerne i retsplejelovens kapitel 43 a om prøvelse af administrativt bestemt frihedsberøvelse.

Ved dom af 10. december 2018 fandt byretten, at tvangsindlæggelsen ikke var lovlig, idet den ikke skete på baggrund af en lægeundersøgelse, der var foretaget inden for de seneste 7 dage forud for indlæggelsen, jf. psykiatrilovens § 7, stk. 2 og 3. Denne dom blev ikke anket.

Herefter behandlede byretten As krav om, at Region Syddanmark skulle betale 8.100 kr. i erstatning for den ulovlige indlæggelse, jf. retsplejelovens § 469, stk. 6, 2. pkt.

Ved dom af 12. april 2019 frifandt Retten i Sønderborg Region Syddanmark. A ankede dommen til Vestre Landsret, som afviste anken med følgende begrundelse:

”Det følger af retsplejelovens § 368, stk. 1, 2. pkt., at sager, der angår et krav, som efter påstanden for landsretten har en økonomisk værdi, der ikke overstiger 20.000 kr., kun kan ankes med tilladelse fra Procesbevillingsnævnet.

Den særlige bestemmelse i retsplejelovens § 475 om, hvorledes anke af byrettens domme om administrativ frihedsberøvelse skal iværksættes, indebærer ikke, at retsplejelovens § 368, stk. 1, 2. pkt., ikke finder anvendelse ved anke af sager omfattet af retsplejelovens kapitel 43 a, når sagen alene angår spørgsmål om tilkendelse af erstatning.

Da den dom, A har anket, alene vedrører spørgsmål om erstatning for en frihedsberøvelse, som tidligere er kendt ulovlig, og da påstanden for landsretten har en økonomisk værdi, der ikke overstiger 20.000 kr., kan dommen kun ankes med tilladelse fra Procesbevillingsnævnet, jf. retsplejelovens § 368, stk. 1, 2. pkt. Da en sådan tilladelse ikke foreligger, afviser landsretten anken.”

Retsgrundlag

Retsplejelovens § 368, stk. 1 og 2, § 371 og § 372, stk. 2, i kapitel 36 om anke har følgende ordlyd:

”§ 368. Domme afsagt af en byret kan af parterne ankes til den landsret, i hvis kreds byretten ligger. Angår sagen krav, der efter påstanden har en økonomisk værdi af højst 20.000 kr., kan dommen kun ankes med Procesbevillingsnævnets tilladelse, jf. stk. 2.

Stk. 2. Procesbevillingsnævnet kan meddele tilladelse til anke af domme, der er omfattet af stk. 1, 2. pkt., hvis sagen er af principiel karakter eller særlige grunde i øvrigt taler derfor. Ansøgning om tilladelse skal indgives til nævnet inden 4 uger efter dommens afsigelse.

Nævnet kan dog undtagelsesvis meddele tilladelse, hvis ansøgning indgives senere, men inden 1 år efter afsigelsen.

§ 371. Domme, der er afsagt af en landsret som 2. instans, kan ikke ankes. Procesbevillingsnævnet kan dog meddele tilladelse til prøvelse i 3. instans, hvis sagen er af principiel karakter. Hvis særlige grunde taler for det, kan tilladelsen begrænses til en del af det krav, som sagen angår, eller, hvor sagen omfatter flere krav eller spørgsmål, til et af disse. Stk. 2. Ansøgning om tilladelse efter stk. 1, 2. pkt., skal indgives til Procesbevillingsnævnet inden 4 uger efter dommens afsigelse. Nævnet kan dog undtagelsesvis meddele tilladelse, hvis ansøgning indgives senere, men inden 1 år efter afsigelsen.

§ 372. ...

Stk. 2. Anke sker ved indlevering af ankestævning til den ret, hvis dom indankes. Den ret, hvis dom indankes, sender inden 1 uge efter modtagelsen af anken sagens dokumenter til ankeinstansen. Anke skal ske inden ankefristens udløb, eller hvis der er meddelt tilladelse efter § 368, stk. 2, eller § 371, inden 4 uger efter, at tilladelsen er meddelt ansøgeren. Indleveres stævningen senere, afvises anken. Ankeinstansen kan dog undtagelsesvis tillade anke indtil 1 år efter dommens afsigelse. Stævningen skal i så fald indleveres inden 4 uger efter tilladelsens meddelelse. Bestemmelserne i § 398 finder tilsvarende anvendelse ved behandlingen af en ansøgning om tilladelse til anke efter fristens udløb. Landsrettens afgørelse kan kun indbringes for Højesteret efter reglerne i § 392, stk. 3-5."

Bestemmelserne om begrænsning af adgangen til anke i retsplejelovens § 368, stk. 1 og 2 (sager med en økonomisk værdi af højst 10.000 kr.) blev indsat i retsplejeloven ved lov nr. 396 af 13. juni 1990. Ved lov nr. 737 af 25. juni 2014 blev beløbet i § 368, stk. 1, forhøjet fra 10.000 kr. til 20.000 kr. Forarbejderne til disse love indeholder ikke bemærkninger om adgangen til anke af domme i sager, der er behandlet efter reglerne i retsplejelovens kapitel 43 a.

Retsplejelovens § 468, § 469, stk. 1 og 6, og § 475, stk. 1 - 3, i kapitel 43 a om prøvelse af administrativt bestemt frihedsberøvelse har følgende ordlyd:

"§ 468. Reglerne i dette kapitel finder, når andet ikke er bestemt ved lov, anvendelse ved frihedsberøvelse uden for strafferetsplejen, der ikke er besluttet af en dømmende myndighed.

§ 469. Begærer den, der administrativt er berøvet sin frihed, eller den, som handler på hans vegne, at frihedsberøvelsens lovlighed prøves af retten, skal den myndighed, som har besluttet frihedsberøvelsen eller

nægtet at ophæve den, forelægge sagen for byretten på det sted, hvor den, om hvis frihedsberøvelse, der er spørgsmål, har bopæl (hjemting), jf. § 235. ...

...

Stk. 6. Krav om erstatning af det offentlige for ulovlig frihedsberøvelse skal efter begæring pådømmes under sagen om frihedsberøvelsens lovlighed. Retten kan dog udskyde erstatningsspørgsmålet til behandling efter afgørelsen om frihedsberøvelsens lovlighed.

§ 475. Anke sker ved meddelelse til dommeren. Ankefristen er 4 uger fra dommens afsigelse. Byretten sender meddelelsen om anken samt sagens akter til landsretten, der berammer mundtlig forhandling af sagen i et retsmøde, til hvilket parterne indkaldes af retten med et af denne bestemt varsel. Bestemmelserne i § 372, stk. 2, 4.-8. pkt., finder tilsvarende anvendelse.

Stk. 2. Om sagens behandling i landsretten gælder tilsvarende regler som fastsat for byretsbehandlingen.

Stk. 3. Landsrettens dom kan ikke ankes til Højesteret. Bestemmelserne i § 371, stk. 1, 2. pkt., og stk. 2, finder dog tilsvarende anvendelse."

Retsplejelovens kapital 43 a blev indsat i retsplejeloven ved lov nr. 173 af 11. juni 1954. Af bemærkningerne i lovforslaget til § 469, stk. 6 (Folketingstidende 1953-54, tillæg A, sp. 1516-1517) fremgår bl.a.:

"Det er fundet mest praktisk og rimeligt at give den, som kræver frihedsberøvelsen forelagt for domstolene, en let adgang til samtidig at få krav om erstatning af det offentlige for ulovlig frihedsberøvelse pådømt, men af praktiske grunde foreslås det, at retten kan udskyde erstatningsspørgsmålet til behandling efter afgørelsen om frihedsberøvelsens lovlighed, således at denne afgørelse, der bør træffes snarest muligt, ikke sinkes af erstatningsspørgsmålet, hvis klarlæggelse kan kræve yderligere oplysninger. Der er i den foreslåede bestemmelse alene tale om en udsættelse af erstatningsspørgsmålets behandling efter de i dette kapitel indeholdte regler, ikke om henskydelse af spørgsmålet til senere særskilt behandling efter den borgerlige retsplejes almindelige regler."

Retsplejelovens § 475, stk. 1, er ændret ved lov nr. 390 af 14. juni 1995 og ved lov nr. 1867 af 29. december 2015. Forarbejderne til disse love indeholder ikke bemærkninger om anvendelse af reglerne i § 368, stk. 1 og 2, ved anke af domme i sager, der er behandlet efter reglerne i retsplejelovens kapitel 43 a.

Anbringender

A har anført navnlig, at bestemmelserne i retsplejelovens kapitel 43 a gør op med den processuelle behandling af administrativ frihedsberøvelse uden for strafferetsplejen. Der er ikke holdepunkter for at antage, at et eventuelt erstatningskrav, der behandles efter reglerne i dette kapitel, skal behandles anderledes end et spørgsmål om frihedsberøvelsens lovlighed.

Det fremgår af forarbejderne til reglerne i kapitel 43 a, at formålet med de lempelege procesbestemmelser i dette kapitel er, at borgeren skal kunne påkalde sig en hurtig og effektiv domstolsprøvelse, herunder en lettere ankeadgang.

Bestemmelserne i kapitel 43 a er således *lex specialis* set i forhold til de almindelige regler om behandling af civile sager. Retsplejelovens øvrige bestemmelser må derfor finde anvendelse på sager, der behandles efter retsplejelovens kapitel 43 a i tilfælde, hvor der under sagen behandles spørgsmål, der ikke er særligt reguleret i kapitel 43 a. Da ankeadgangen er reguleret i § 475 i kapitel 43 a, er der ikke grundlag for at anvende bestemmelsen i § 368, stk. 1, i sager behandlet efter kapitel 43 a.

Bestemmelsen i retsplejelovens § 475, stk. 1, foreskriver således, hvorledes domme afsagt i medfør af dette kapitel kan ankes, og henviser ikke generelt til retsplejelovens ankeregler. Ankereglen i retsplejelovens § 475 henviser derimod helt specifikt til de bestemmelser i retsplejeloven, som finder anvendelse ved anke i kapitel 43 a-sager, og nævner ikke § 368, stk. 1.

I bemærkningerne i forarbejderne til retsplejelovens § 469, stk. 6, anføres klart, at et eventuelt erstatningskrav indtalt i henhold til denne bestemmelse skal behandles efter de samme regler som spørgsmålet om lovligheden af den administrative frihedsberøvelse, dvs. reglerne i retsplejelovens kapitel 43 a.

Ved indførelsen af ankebegrænsningsreglen i § 368, stk. 1, fandt lovgiver anledning til at ændre i de særskilte ankeregler i retsplejelovens kapitel 53 om appel af fogedrettens afgørelser, men ikke i kapital 43 a.

Også disse forhold taler for, at bestemmelsen om ankebegrænsning i § 368, stk. 1, ikke gælder i en sag som den foreliggende.

Region Syddanmark har anført navnlig, at sagen udelukkende angår As krav på erstatning for ulovlig frihedsberøvelse. Sagen har således ikke noget med selve frihedsberøvelsen at gøre.

Bestemmelserne i kapitel 43 a er nødvendiggjort af grundlovens § 71, stk. 6. Bestemmelsernes formål er at tilsikre en let adgang til at få efterprøvet selve lovligheden af en administrativ frihedsberøvelse af domstolene.

Bestemmelserne i kapitel 43 a, herunder bestemmelsen om ankeadgang i § 475, tager ikke som sådan sigte på at regulere eventuelle accessoriske rettigheder så som retten til erstatning. Sådanne krav er alt andet lige udtryk for et borgerligt krav, som nok udspringer af en magtanvendelse, men hvor der ikke er samme behov for at sikre en let adgang til at få efterprøvet kravet, herunder en let adgang til at anke afslag på erstatning.

Ankebegrænsningsreglen i § 368 ligger efter § 475 i tid. Den er således vedtaget efter, at kapitel 43 a kom til. Ankebegrænsningsreglen i § 368 er endvidere den almindeligt gældende regel om adgang til at anke fra byret til landsret. § 368, stk. 1 og 2, omfatter derfor i udgangspunktet alle ankesager, medmindre andet specifikt og klart følger af særbestemmelser. I denne konkrete sag følger andet ikke specifikt og klart af § 475.

Der er ikke i ordlyden af bestemmelserne eller i forarbejderne til bestemmelserne holdepunkter for at antage, at § 368 ikke skulle finde anvendelse i kapitel 43 a-sager, når dommen vedrører et erstatningskrav, der er mindre end 20.000 kr., og som er udskudt til behandling efter afgørelsen om frihedsberøvelsens lovlighed.

Højesterets begrundelse og resultat

A anmodede efter en tvangsindlæggelse den 4. oktober 2017 om prøvelse af frihedsberøvelsens lovlighed, jf. reglerne i retsplejelovens kapitel 43 a om prøvelse af administrativt bestemt frihedsberøvelse. Byretten i Sønderborg afsagde dom den 10. december 2018 og fandt, at tvangsindlæggelsen af A ikke var lovlig. Denne dom blev ikke anket.

I medfør af bestemmelsen i retsplejelovens § 469, stk. 6, blev As påstand om betaling af 8.100 kr. i erstatning i anledning af tvangsindlæggelsen efterfølgende behandlet af byretten efter reglerne i retsplejelovens kapitel 43 a. Ved Retten i Sønderborgs dom af 12. april 2019 blev Region Syddanmark frifundet for As erstatningskrav.

Landsretten afviste As anke af denne dom med henvisning til, at sagens økonomiske værdi ikke overstiger 20.000 kr., at dommen derfor kun kan ankes med tilladelse fra Procesbevillingsnævnet, og at en sådan tilladelse ikke forelå, jf. retsplejelovens § 368, stk. 1 og 2.

For Højesteret angår sagen, om As anke til landsretten kræver tilladelse fra Procesbevillingsnævnet.

Om anke af byrettens domme i sager, der behandles efter reglerne i retsplejelovens kapitel 43 a, er det i § 475, stk. 1, bl.a. bestemt, at anke sker ved meddelelse

til byretten, at ankefristen er 4 uger, og at landsretten berammer mundtlig forhandling af sagen. Herudover fremgår det, at bestemmelserne i § 372, stk. 2, 4.-8. pkt., om anke efter ankefristens udløb finder tilsvarende anvendelse. I § 475, stk. 3, er det fastsat, at landsrettens dom ikke kan ankes til Højesteret, men at bestemmelserne i § 371, stk. 1, 2. pkt., og stk. 2, om tredjeinstansbevilling finder tilsvarende anvendelse.

§ 475 indeholder således en særskilt regulering af adgangen til anke i sager, der behandles efter retsplejelovens kapitel 43 a. Bestemmelsen henviser ikke til reglerne i § 368, stk. 1 og 2. Henvisningen i § 475, stk. 1, til § 372, stk. 2, omfatter endvidere ikke § 372, stk. 2, 3. pkt., hvorefter anke skal ske inden ankefristens udløb eller, hvis der er meddelt tilladelse af Procesbevillingsnævnet efter § 368, stk. 2, inden 4 uger efter, at tilladelsen er meddelt ansøgeren.

Forarbejderne til ændringerne af § 475 i 1995 og 2015 angiver ikke, at ankebe-grænsningsreglen i § 368, stk. 1, gælder for sager, der behandles efter reglerne i retsplejelovens kapitel 43 a. Heller ikke forarbejderne til § 368 indeholder en sådan angivelse.

På denne baggrund finder Højesteret, at det almindelige to-instans-princip ikke er fraveget for sager, der er behandlet efter reglerne i retsplejelovens kapitel 43 a, og at det således ikke kræver tilladelse fra Procesbevillingsnævnet for at anke byrettens dom i en sådan sag. Dette gælder også domme om erstatningskrav på højst 20.000 kr., uanset om spørgsmålet om erstatning er behandlet sammen med spørgsmålet om frihedsberøvelsens lovlighed, eller det er behandlet særskilt i medfør af bestemmelsen i § 469, stk. 6, 2. pkt.

As anke til landsretten krævede derfor ikke anketilladelse fra Procesbevillingsnævnet.

Højesteret ophæver herefter landsrettens dom og hjemviser sagen til landsretten.

THI BESTEMMES:

Sagen hjemvises til landsretten.

Ingen part skal betale sagsomkostninger for Højesteret til den anden part eller til statskassen.